

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету
(м. Херсон, Україна) E-mail: ninaslusarenko@gmail.com

ВНЕСОК І. Я. ФРАНКА В РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ

Показано, що педагогічні та просвітницькі ідеї видатних українських діячів різних історичних періодів потребують вивчення задля імплементації їх в сучасному освітньому просторі.

Мета роботи – на основі аналізу життєвого шляху, поглядів та творчого доробку І. Франка виявити його внесок в розвиток української освіти і культури.

Методологія базується на теорії наукового пізнання взаємовпливу явищ об'єктивної дійсності та їх взаємозалежності, використанні методів дослідження: загальнонаукових, історико-педагогічних, пошуково-бібліографічних.

Новизна роботи полягає у дослідженні внеску І. Франка в розвиток української освіти і культури. Окреслено прогресивні ідеї вченого щодо необхідності встановлення на українських землях державної незалежності, розвитку освіти. Підкреслено, що він неабияку увагу приділяв навчанню та вихованню молодого покоління, мав своє бачення щодо мети виховання та виховного ідеалу, досить чітко окреслив мету і завдання національного виховання, вирішення яких покладав на національну школу та українську родину (передусім, на матір дитини). Акцентовано на поглядах діяча щодо підвищення ролі жіноцтва в суспільних процесах.

Висновки. Проведений аналіз життєвого шляху, поглядів (зокрема, педагогічних), творчого доробку Івана Яковича Франка дозволяє стверджувати про його неабиякий внесок у розвиток української освіти і культури. Ідеї нашого видатного співвітчизника щодо української незалежності та самостійності, мети і завдань національного виховання, особистості педагога та його значення у формуванні молодого покоління, ролі батьків у цьому процесі, місця жінки у суспільних процесах тощо залишаються надзвичайно актуальними в умовах сучасної незалежної України. Багатопланова творчість видатного вченого, насамперед його педагогічні погляди, потребують більш ретельного дослідження, результати якого стануть у нагоді в умовах реформування освіти сучасної України.

Ключові слова: І. Франко, українська держава, виховання, вчитель, жіноцтво.

Постановка проблеми. Сучасна Україна впевнено крокує шляхом незалежної держави, яка має свою історію, традиції, здобутки та вибудовує майбутнє. Однак останнє залежить від того, який багаж буде взято з минулого. Немає сумніву, що цим багажем можуть, зокрема, слугувати педагогічні та просвітницькі ідеї видатних українських діячів різних історичних періодів. Поміж них особливої уваги заслуговує Іван Якович Франко (1856–1916), який найбільше відомий широкому загалу як письменник. А його перекладацька та видавнича діяльність, наукові здобутки в галузі мовознавства, теорії та історії літератури, філософії, етнографії, історії, психології, економіки, різнопланова громадсько-політична діяльність досить часто залишаються поза належною увагою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень, які присвячені творчості І. Франка, показав, що переважну їх більшість складають докторські та кандидатські дисертації з філологічних наук, а саме: Б. Бендзар «Творчество Ивана Франко на немецком языке» (1969); М. Нечиталюк «Публицистика Ивана Франко. Вопросы истории, проблематики, функций, мастерства (1875-1915)» (1982); Л. Скупейко «Проблема творческой индивидуальности писателя в литературно-критических трудах Ивана Франко» (1984); Б. Кир'янчук «Романы Ивана Франко 90-х років XIX століття: проблема часу-простору» (1993); Я. Мельник «Иван Франко в 1908-1916 гг. (проблема научной биографии)» (1993); О. Ткачук «Национально-патриотическое и общечеловеческое начала в лирике Ивана Франко» (1994); Б. Якимович «Издательская деятельность Ивана Франко (вторая половина 70-х – 80-х годы XIX в.)» (1994); Б. Голод «Поэтика натурализма в творчестве Ивана Франко» (1997); Т. Пастух «Романы Ивана Франко» (1997); А. Давидова-Біла «Образ автора в лирике И. Я. Франко» (1999); Ю. Клим'юк «Жанровая система лирики Ивана Франка» (2007); Г. Сабат «Казки Ивана Франка як естетико-поетикальна система» (2009); Л. Лемець «Символи в поезії Івана Франка: лінгвостилістичний аспект» (2018) та ін.

Найвні серед наукових досліджень життєдіяльності та творчості нашого видатного земляка й праці з гуманітарних наук (Д. Славич «Проблема оснований и принципов оптимальной организации государственной власти в теоретико-политическом наследии Ивана Франко» (1996)), філософії (У. Хамар «Проблема идеалу у філософській спадщині Івана Франка» (2001), М. Матковський «Гуманістичні ідеї Івана Франка у становленні сучасної української молоді» (2014)), історії України (І. Медвідь «Характер та еволюція релігійних поглядів Івана Франка: на прикладі ставлення до греко-католицької церкви» (2017)), історії педагогіки (Ж. Гушак «Гуманістичні ідеї у педагогічній спадщині І. Я. Франка» (2011)) та ін.

Однак наукових робіт з педагогічних наук, які висвітлювали б погляди Івана Яковича щодо навчання і виховання молодого покоління, все ж таки бракує.

Мета – на основі аналізу життєвого шляху, поглядів та творчого доробку І. Франка виявити його внесок в розвиток української освіти і культури.

У процесі розв'язання завдань застосовувалися загальнонаукові, історико-педагогічні та пошуково-бібліографічні **методи дослідження**. В роботі наведено результати аналізу та узагальнення широкої джерельної бази (різнопланових та різножанрових творів І. Франка, наукових робіт вітчизняних учених, довідникової літератури).

Результати дослідження. У попередній публікації «Культурно-просвітницька діяльність Івана Франка як приклад для наслідування» ми відзначили основні віхи життєдіяльності І. Франка, які засвідчують, що «залишившись в дитячому віці по суті сиротою (батько помер, коли Івану було лише 9 років, а мати – на 16-му році життя хлопчика) і не дивлячись на численні перешкоди (переслідування, арешти, хвороби) й життєві події (одруження, народження 4-х дітей), він отримав ґрунтовну освіту, здобув науковий ступінь доктора філософії та почесний ступінь доктора російської словесності» [9, 194].

Така освіта й активна життєва позиція дозволили Івану Яковичу не лише відігравати досить помітну роль в житті Галичини, де він мешкав, а й впливати на культурно-освітній простір усієї тодішньої та, безперечно, сучасної України.

Зазначене підтверджує Ж. Гушак, яка у своєму дослідженні «Гуманістичні ідеї у педагогічній спадщині І. Я. Франка» (2011) дійшла висновку, що «завдяки своїй активній суспільній позиції, видавничій та редакторській діяльності, безпосереднім контактам із передовими вчителями, всебічній підтримці молодіжного середовища І. Франко суттєво активізував громадсько-освітнє життя, поставив на порядок денний суспільно-культурного життя Галичини проблеми освіти, навчання та виховання молоді, гуманізації освітньої системи загалом» [3, 15].

Галицький письменник уважав кінець XIX століття періодом пошуку шляхів політичного вирішення українського питання і брав у цьому процесі активну участь. Зокрема, в 1890 році доєднався до засновників першої української політичної партії, яка мала назву «Русько-українська радикальна партія» (РУРП), і до 1898 року очолював її. У цей час І. Франко був редактором кількох друкованих органів РУРП: газети «Народ» (1890-1895); «Хлібороб» (1891-1895); «Громадський голос» (з 1895). Від цієї партії він балотувався на виборах до галицького сейму та австрійського парламенту (1895, 1897, 1898), однак унаслідок махінацій влади ці спроби не мали успіху. У 1899 році Іван Якович вийшов зі складу РУРП та приєднався до Української національно-демократичної партії [7; 8].

Визнаючи неабияку необхідність установлення на українських землях державної незалежності та всіляко засуджуючи панування однієї нації над іншою, І. Франко постійно виступав за здобуття нашою державою незалежності та повну реалізацію національної ідеї (задоволення просвітніх потреб, плекання української мови тощо) [11].

Проблематика української незалежності та самостійності, як цілком слушно зазначає М. Чепіль у навчальному посібнику «Формування національної свідомості української молоді Галичини (1848–1939 рр.)» (2005), наскрізно проходить через низку його статей. Адже «він уважав, що тодішні умови не найкращим чином сприяли ідеалу національної самостійності України, однак українській громадськості, національно-патріотичним силам варто вживати всіх сил і засобів, щоб наблизитися до нього» [12, 129]. М. Чепіль наголошує, що великий Каменяр «мріяв про єдину соборну Україну» та вважав історичним завданням «реалізацію споконвічного ідеалу українців» [там само].

З реалізацією такої мрії громадський діяч пов'язував, зокрема, розвиток освіти, оскільки, як акцентує О. Антонова, був переконаний, що «повний розквіт рідного шкільництва, української педагогіки, освіти й науки можливий тільки в умовах самостійної Української держави. Тому мету національного виховання української молоді І. Франко вбачав у всебічній підготовці її до здійснення найвищого ідеалу нації – осягнення власної державності, розбудови рідної духовної й матеріальної культури та участі у вселюдській культурі» [4, 7].

Ураховуючи вищезазначене, Іван Якович неабияку увагу приділяв навчанню та вихованню молодого покоління. Цю проблему він висвітлював у таких статтях: «Мисль о еволюції в історії людськості», «Вісті з Галичини. Допис про Дрогобицьку гімназію», «Наука й її становище щодо працюючих класів», «Чого вимагаємо?», «Педагогічні невігласи», «Одвертий лист до української галицької молоді», «Чого хоче Галицька робоча Громада?», «Освіта народу Галичини», «Середні школи в Галичині в 1875–1883 рр.», «Ученицька бібліотека в Дрогобичі» та ін.

Так, у статті «Наші народні школи і їх потреби» видатний новатор констатує, що школа тих часів не відповідала потребам прогресивної педагогіки та народу, і вказує на нагальну потребу реалізації в умовах школи різних напрямів виховання (розумового, морального, національного, фізичного), а також навчання учнів рідною мовою, зв'язок навчання з життям тощо. У статті «Одвертий лист до української

галицької молодіж» – закликає молоде покоління не тільки здобувати знання, а й розвивати в собі розум, волю та почуття, любити свій народ, жити та працювати на його благо. У статті «Середні школи в Галичині в 1875–1883 рр.» – обґрунтовує думку стосовно доцільності посилення уваги громадськості до шкіл, необхідності їх перебудови відповідно тодішніх потреб, окреслює своє бачення щодо призначення шкіл (це підготовка інтелігенції, «духовних провідників народу» і т. ін.).

Красне місце в творчості видатного українського діяча посідає проблема виховання молодого покоління. Його творчість пронизує ідея «виховання нової високоосвіченої генерації, яка несла б у народ передові прогресивні думки та наукові досягнення та стала б справжньою національною елітою, без якої не може існувати держава» [5, 16].

До того ж, як підкреслює Ж. Гушак, Іван Якович «обґрунтовував виховання молоді передовсім на засадах загальнолюдських ідеалів, невід'ємних прав кожної людини на свободу, щастя, справедливості тощо» [3, 15]. Учена також зазначає: «І. Франко розглядав механізм виховного впливу як активну взаємодію двох рівноправних об'єктів – вихователя та вихованця; розвинув думку, що педагог у вихованні повинен обирати такі дії, які б відповідали світу захоплень, переживань та інтересів вихованців, їхньому реальному життю. Мислитель сформулював цінну, в сучасному контексті, думку, що виховання молодого людини насамперед залежить від психологічної атмосфери та емоційного середовища навчального закладу» [3, 16].

І. Франко мав своє бачення щодо мети виховання, якою вважав «формування всебічно розвинутої особистості, яка готова до роботи розумової і фізичної» [4, 8].

У виховному процесі, на думку Івана Яковича, можна і конче необхідно неабияку увагу приділяти національному вихованню, важливими засобами якого є художня література національного характеру, народні пісні, казки рідною мовою тощо. Він був переконаний, що все це містить значний потенціал для виховання у молоді любові до рідного слова, рідної землі, поваги до її традицій та звичаїв, а отже, й для формування національних і загальнолюдських цінностей.

Більш того, не маючи безпосереднього відношення до педагогіки, І. Франко досить чітко окреслив мету і завдання національного виховання. При цьому, як пише С. Вітвицька у статті «Іван Франко: філософ, просвітител, громадський діяч» (2016), він виходив з «потреб служіння українському народові, нації, боротьби за вільну, незалежну, демократичну й самостійну Українську державу, дотримуючись мудрих заповітів народної педагогіки, необхідності утвердження освіченості й національної самостійності громади, неухильного дотримання в помислах і поведінці народних чеснот» [2, 15]. Його виховним ідеалом стала «людина-борець, каменярь нового суспільства у незалежній українській державі» [2, 15].

Щодо завдань національного виховання, то до них віднесено «формування особистості українця, основними властивостями якого є свідомий патріотизм, висока моральність, вихованість, господарність, освіченість, фізична й естетична досконалість, витривалість, підприємливість» [2, 15].

Вирішення цих завдань І. Франко покладав, насамперед, на національну школу та українську родину.

У багатьох статтях («Наші народні школи і їх потреби», «Історія моєї батьківщини», «Спогади з моїх гімназійних років») та художніх творах («Учитель», «Не спитавши броду», «Борис Граб», «Малий Мирон», «Отець-гуморист», «Грицева шкільна наука», «Урок красного писання», «Олівець», «Допис про Дрогобицьку гімназію») І. Франко висвітлює проблеми галицьких учителів, їхнє тяжке становище, характеризує позитивні та негативні образи педагогів, закликає їх до розвитку власних здібностей та особистих якостей, акцентує на етичних нормах, яких має дотримуватися вчитель ув освітній діяльності.

Задовго до того, як на теренах України сформулювали чіткі вимоги до особистості педагога (наприклад, їх наведено в підручниках з педагогічної майстерності та педагогіки), Іван Якович у своїх творах схарактеризував риси хорошого вчителя. На його думку, це освічена людина (з ґрунтовною теоретичною підготовкою та практичними навичками), яка всі сили і знання віддає на користь народові, працює самовіддано, заслуговує довіри учнів, у своїй роботі уникає шаблонів, дбає про розвиток дітей та формування в них найкращих людських якостей, завжди готова надати їм необхідну пораду чи допомогу.

Він акцентував, що «тільки справжні педагоги знаходять шлях до дитячого серця, бо найважливішими рисами їх характеру є людяність і справедливість, терплячість і вимогливість, чутливість і тактовність, а головне – любов до дітей» [1, 62]. Усе вищезгадане допомагає вчителю якнайкраще здійснювати навчальний процес і виховувати молоде покоління.

На думку І. Франка (як цілком слушно зазначено в монографії «Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Львівська область» (2012)), щоб організувати виховну роботу у класі, вчитель повинен «ставитися до своїх учнів з любов'ю і повагою, допомагати їм виправляти свої недоліки за допомогою розмов віч-на-віч, прищеплювати учням повагу до знань, звичку до праці, сприяти тому, щоб учні розвивали власне критичне мислення» [1, 64].

Розглядаючи проблеми виховання молоді, Іван Якович указує й на роль сімейного виховання (особливо матері) у становленні особистості (стаття «Жінка-мати»). Він пише, що «мати безпосередньо відповідає перед суспільством за виховання дітей; вона має створити всі умови, щоб діти росли здоровими й здобули правильне моральне виховання. Проте не можна покладатися лише на матір, батьки-чоловіки теж повинні дбати про виховання дітей, між батьками й дітьми має бути взаєморозуміння» [4, 9].

Визнання нерівноправності жіноцтва, їхнього пригніченого стану, з одного боку, а з іншого, повага до представниць жіночої статі, активна позиція щодо надання їм політичних прав, спонукали І. Франка до висновку, що виникнення українського жіночого руху та підвищення ролі жіноцтва у суспільних процесах є закономірним і позитивним фактором.

Іван Якович уважав, що ідеалом жінки має бути «жінчина-чоловік, жінчина – мисляча, розумна, чесна і переконана» [10, 51]. Оскільки в ті часи чи не єдиним більш-менш доступним заняттям для жінок було «писательство», видатний письменник, як зазначає З. Нагачевська у своїй монографії «Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі України (друга половина XIX ст. – 1939 р.)» (2007), «ввів в українську літературу плеяду жінок, які в 1880-х рр. започаткували організований громадський освітній поступ західноукраїнського жіноцтва» [6, 79]. Вчена також констатує, що «літературну творчість письменник розглядав і як засіб самоосвіти жінок, і як важливий чинник для пробудження більш широкого жіночого загалу, і як роботу, яка відкривала для них далеко краще і надійніше «поле» для самостійного життя, ніж будь-який інший «заробок» [6, 79].

Висновки. Проведений аналіз життєвого шляху, поглядів (зокрема, педагогічних), творчого доробку Івана Яковича Франка дозволяє зробити вислід про його неабиякий унесок у розвиток української освіти і культури. Ідеї нашого видатного співвітчизника щодо української незалежності та самостійності, мети і завдань національного виховання, особистості педагога та його значення у формуванні молодого покоління, ролі батьків у цьому процесі, місця жінки у суспільних процесах тощо, які було схарактеризовано у статті, залишаються надзвичайно актуальними в умовах сучасної незалежної України.

Перспективи подальших наукових розвідок. Багатопланова творчість видатного вченого, насамперед його педагогічні погляди, потребують більш ретельного дослідження, результати якого стануть у нагоді в умовах реформування освіти сучасної України.

References

1. Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Львівська область / ред. рада вид.: В. Г. Кремень (гол.) [та ін.] ; редкол. тому Н. Скотна (гол.) [та ін.] ; НАПН України; Ін-т вищої освіти; Асоціація ректорів пед. ун-тів Європи. К. : Знання України, 2012. 267 с. Kremen, V. H. (Ed.) (2012). Vyscha pedahohichna osvita i nauka Ukrainy: istoriia, sohodennia ta perspektivu rozvytku [Higher pedagogical education and science of Ukraine: history, present and prospects of development]. Kyiv, Ukraine: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
2. Вітвицька С. С. Іван Франко: філософ, просвітитель, громадський діяч. *Історико-педагогічний альманах. Випуск 5. Педагогічні ідеї Івана Франка в освіті сьогодення* : збірн. наук. праць / за ред. проф. О. Є. Антонової, доц. В. В. Павленко. Житомир: ФО-П Левковець Н. М., 2016. С. 14-18. Vitvytska, S. S. (2016). Ivan Franko: filosof, prosvitytel, hromadskyi diiach [Ivan Franko: philosopher, educator, public figure]. *Istoriiko-pedahohichniy almanakh. Vypusk 5. Pedahohichni idei Ivana Franka v osviti sohodennia: zbirn. nauk. prats – Historical and pedagogical almanac. Issue 5. Ivan Franko's pedagogical ideas in today's education: a collection of scientific papers*, 5, 14-18 [in Ukrainian].
3. Гушак Ж. М. Гуманістичні ідеї у педагогічній спадщині І. Я. Франка : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка. Дрогобич, 2011. 20 с. Hushchak, Zh. M. (2011). Humanistychni idei u pedahohichnii spadshchyni I. Ya. Franka [Humanistic ideas in the pedagogical heritage of I. Ya. Franko]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Drohobych, Ukraine.
4. Історико-педагогічний альманах. Випуск 5. Педагогічні ідеї Івана Франка в освіті сьогодення: збірн. наук. праць / за ред. проф. О. Є. Антонової, доц. В. В. Павленко. Житомир: ФО-П Левковець Н. М., 2016. 383 с. Antonov, O. Ie. & Pavlenko, V. V. (Ed.) (2016). Istoriiko-pedahohichniy almanakh. Vypusk 5. Pedahohichni idei Ivana Franka v osviti sohodennia [Historical and pedagogical almanac. Issue 5. Pedagogical ideas of Ivan Franko in today's education]. Zhytomyr, Ukraine: FO-P Levkovets N. M.
5. Матковський М. Й. Гуманістичні ідеї Івана Франка у становленні сучасної української молоді: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 – соціальна філософія і філософія історії. Київ, 2014. 20 с. Matkovskiy, M. Y. (2014). Humanistychni idei Ivana Franka u stanovlenni suchasnoi ukrainскоi molodi [Humanistic ideas of Ivan Franko in the formation of modern Ukrainian youth]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine.
6. Нагачевська З. І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі України (друга половина XIX ст. – 1939 р.) : монографія. Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2007. 764 с. Nahachevska, Z. I. (2007). Pedahohichna dumka i prosvitnytstvo v zhinochomu rusi Ukrainy (druha polovyna KhIKh st. – 1939 r.) [Pedagogical thought and education in the women's movement of Ukraine (second half of the nineteenth century – 1939)]. Ivano-Frankivsk, Ukraine: Vydavets Tretiak I. Ya.
7. Педагогический словарь: в 2 т. / под ред. И. А. Каирова (гл. ред.), Н. К. Гончарова, Н. Д. Казьмина [и др.]. Москва: Из-дво АПН, 1960. Т. 2. 766 с. Kairov, I. A. (Ed.) (1960). Pedagogicheskiy slovar: v 2 t. [Pedagogical dictionary: in two volumes]. (Vol. 2). Moscow, Russia: Iz-dvo APN.
8. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Пед. думка, 2001. 516 с. Yarmachenka, M. D. (2001). Pedahohichniy slovnyk [Pedagogical dictionary]. Kyiv, Ukraine: Ped. Dumka.
9. Слюсаренко Н. Культурно-просвітницька діяльність Івана Франка як приклад для наслідування. *Виховання дітей та молоді: теорія і практика: збірник наук. праць / за ред. Орести Карпенко.*

- Дрогобич*: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2020. С. 193–197.
- Slyusarenko, N. (2020). Kulturno-prosvitnytska diialnist Ivana Franka yak pryklad dlia nasliduvannia [Ivan Franko's cultural and educational activities as an example to follow]. *Vykhovannia ditei ta molodi: teoriia i praktyka: zbirnyk nauk. prats / za red. Oresty Karpenko – Education of children and youth: theory and practice: a collection of scientific papers / edited by Oresta Karpenko*, 193–197 [in Ukrainian].
10. Франко І. Вибрані твори в двадцяти томах. Т. XX : Вибрані листи. Київ: Держ. вид-во худ. літератури, 1956. С. 38–54.
Franko, I. (1956). *Vybrani tvory v dvadtsiaty tomakh. Vybrani lysty*. [Selected works in twenty volumes. Selected letters]. (Vol. 20). Kyiv, Ukraine: Derzh. vyd-vo khud. literatury.
11. Франко І. Я. Поза межами можливого : збірник творів : в 50-ти т. Київ, 1986. Т. 45. С. 276–285.
Franko, I. (1986). *Poza mezhamy mozhlyvoho: zbirnyk tvoriv: v 50-ty t*. [Beyond the possible: a collection of works: in 50 volumes]. (Vol. 45). Kyiv [in Ukrainian].
12. Чепіль М. Формування національної свідомості української молоді Галичини (1848–1939 рр.) : навчальний посібник. Дрогобич : «Коло», 2005. 540 с.
Chepil, M. (2005). *Formuvannia natsionalnoi svidomosti ukrainskoi molodi Halychyny (1848–1939 rr.)* [Formation of the national consciousness of the Ukrainian youth of Galicia (1848–1939)]. Drohobych, Ukraine: Kolo.

Slyusarenko N.

ORCID 0000-0002-9215-5936
Scopus Author ID 57210892791

*Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Professor of the Professor Ye. Petukhov Department of Pedagogy
Psychology and Educational Management,
Kherson State University
(Kherson, Ukraine) E-mail: ninaslyusarenko@gmail.com*

I. YA. FRANKO'S CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN EDUCATION AND CULTURE

It has been shown that pedagogical and educational ideas of prominent Ukrainian figures of different historical periods need to be studied in order to implement them in the modern educational space.

The purpose of the article is to identify I. Franko's contribution to the development of Ukrainian education and culture on the basis of the analysis of his life path, views and creative work.

The methodology of our research is based on the theory of the scientific knowledge of the objective phenomena interaction and their interdependence, the use of research methods: general scientific methods, historical-pedagogical methods, research-bibliographic methods.

The novelty of the research is to study the contribution of Ivan Franko in the development of Ukrainian education and culture. Scientist's progressive ideas concerning the necessity for establishing state independence in the Ukrainian lands and development of education have been outlined. It has been emphasized that he paid great attention to the education and upbringing of the younger generation, had his own vision of the purpose of upbringing and the upbringing ideal, clearly defined the purpose and objectives of national education, which he entrusted to the national school and Ukrainian family (especially to the mother). Special attention has been also paid to his views on increasing the role of women in social processes.

Conclusions. The analysis of Ivan Ya. Franko's life path, views (in particular, pedagogical), creative work allows us to say about his remarkable contribution to the development of Ukrainian education and culture. The ideas of our outstanding compatriot regarding Ukrainian independence and self-government, the goals and objectives of national education, the teacher's personality and his/her importance in shaping the younger generation, the role of parents in this process, women's place in social processes, etc. remain extremely relevant in modern independent Ukraine. The multifaceted work of the great scientist, first of all his pedagogical views, require more thorough study, the results of which will be useful in the context of reforming the education of modern Ukraine.

Keywords: *I. Franko, Ukrainian state, upbringing, teacher, womanhood.*

Стаття надійшла до редакції 05.05.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор В. В. Кузьменко